

Jacek Pomiankiewicz

Polski system penitencjarny w stulecie odzyskania niepodległości. VI Kongres Penitencjarny

Redaktorzy naukowi: T. Bulenda, A. Nawój-Śleszyński
(Warszawa 2020, ss. 720, tabele, fotografie)

W dniach 6-8 lutego 2019 r. w Popowie odbył się VI Polski Kongres Penitencjarny, którego organizatorami byli: Centralny Zarząd Służby Więziennej, Polskie Towarzystwo Penitencjarne i Centralny Ośrodek Szkolenia Służby Więziennej w Kaliszu. W obradach wzięli udział naukowcy i praktycy zajmujący się problematyką penitencjarną, studenci, a w szczególności członkowie naukowych kół penitencjarnych.

Dopiero w roku bieżącym (z datą 2020) ukazała się publikacja zawierająca „kongresowe” materiały, którą przygotował dwuosobowy zespół autorski: Teodor Bulenda i Aldona Nawój-Śleszyński.

Książkę otwiera słowo wstępne dyrektora generalnego SW gen. Jacka Kitlińskiego, w którym wspomina o I Kongresie Penitencjarnym zorganizowanym w 1996 r. oraz o cyklicznie organizowanych od tamtej pory kongresach, które zawsze miały na celu zintegrowanie wiedzy naukowej i praktyki penitencjarnej.

W przedmowie redaktorzy naukowi temu podkreślają, że Polska jest jedynym państwem Europy, w którym są organizowane krajowe kongresy penitencjarne. Kongres VI miał szczególną wymowę, gdyż odbywał się w 100-lecie podpisania przez Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego dekretu z 8 lutego 1919 r. w sprawie tymczasowych przepisów więziennych, które stały się załącznikiem rozwoju systemu penitencjarnego w niepodległej Polsce. VI Kongres poświęcony był, jak napisali redaktorzy naukowi temu w przedmowie, ocenie rozwiązań ustawodawstwa penitencjarnego oraz diagnozie problemów związanych z jego stosowaniem w praktyce. Ze względu na rocznicowy charakter często analizom przyświecała również perspektywa i kontekst historyczny. Tematyka opracowania obejmuje szerokie spektrum zagadnień, od historii więziennictwa po współczesne,

różnorodne aspekty jego funkcjonowania i problemy oraz nowe wyzwania.

Praca składa się z sześciu części, które w sumie zawierają 41 artykułów, referatów wygłoszonych podczas kongresu, wzbogaconych przez autorów treścią rozważań, przemysłów i dyskusji towarzyszących przebiegowi obrad. Artykuły przygotowane zostały przez wybitnych przedstawicieli nauki, osoby zawodowo związane ze Służbą Więzienną, przedstawicieli Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, działacze organizacji pozarządowych oraz studentów.

Pierwsza część „Z kart historii polskiego więziennictwa i losów funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej” zawiera cztery artykuły. Swego rodzaju wprowadzeniem do dalszych rozważań jest tekst J. Czołgoszewskiego pt. „Droga więziennictwa do odzyskania niepodległości. Wybrane aspekty prawne i organizacyjne”, w którym autor nakreślił losy więziennictwa na ziemiach polskich zaboru rosyjskiego w latach 1815-1915. Kolejne artykuły tej części (K. Bedyński, D. Fudali, B. Kułan) dotyczą wybranych aspektów dziejów więziennictwa, okresu wojny i okupacji (1939-1945), jak i czasu po 1945 r.

W części drugiej pt. „W poszukiwaniu racjonalnego modelu wykonywania kary pozbawienia wolności” zamieszczono dziewięć artykułów, autorstwa: T. Bulendy, C. Kłaka, M. Gordon, S. Grzesiaka, J. Rejmana, J. Maciejewskiego i S. Pająk, K. Jędrzejaka, J. Pekróła, B. Nowaka. Rozważania dotyczą kadry więziennej, jej systemu szkolenia oraz roli w systemie bezpieczeństwa państwa, a także zwiększenia efektywności wykonywania kary pozbawienia wolności (rozważania o potrzebie reformy prawa karnego wykonawczego, paradoksy i dylematy penitencjarne, skuteczność komunikowania się w procesie resocjalizacji). Poruszone zostały kwestie psychiatrii i psychologii penitencjarnej, modelu metodyki penitencjarnej w kontekście badań osobopoznawczych oraz zastosowania nauk społecznych w więziennictwie. Ponadczasową wartość przedstawia materiał dotyczący eksperymentu penitencjarnego realizowanego w Zakładzie Karnym dla Młodocianych w Szczypiornie w latach 1958-1959).

Część trzecia „Prawa więźniów i ich ochrona” zawiera sześć artykułów przygotowanych przez: J. Jurewicz, A. Nawój-Śleszyński, M. Klepczyńską, E. Dawidziuk, A. Jaroszewicz i J. Czarnecką. Opracowania dotyczą zagadnień związanych z ochroną praw osób pozbawionych wolności, ich podmiotowości, szczególnej grupy (chorzy psychicznie), a także roli

Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w polskim systemie penitencjarnym.

Najobszerniejsza w publikacji część czwarta obejmuje trzynaście artykułów z zakresu problematyki oddziaływań wobec skazanych na karę pozbawienia wolności z aspektami penitencjarnymi i kryminologicznymi. Autorami tekstów są: K. Linowski, D. Pstrąg, M. Szwejkowska, J.D. Pol, M. Story, P. Szczepaniak, M. Góralczyk, K. Miszewski, K. Czekaj, A. Trofimiuk, M. Badowska-Hodyr, E. Kamińska, S. Grzesiak. Autorzy podjęli się analizy szerokiego spektrum zagadnień z obszaru polityki penitencjarnej oraz oddziaływań resocjalizacyjnych, m.in. są to: cele kary pozbawienia wolności, posługa duszpasterska, zapobieganie powrotności do przestępstwa, zjawisko narkomanii wśród skazanych, kobiety w izolacji, matki odbywające kary długoterminowe, zmiany demograficzne w populacji osadzonych.

W części piątej zatytułowanej „Wybrane problemy readaptacji społecznej więźniów” zamieszczonych zostało siedem opracowań autorstwa: W. Kuźmiński, E. Łuczak, D. Sarzała, G. Rybicka, B. Sarzała, T. Tomaszewski oraz M.R. Kalaman i M.A. Kalaman. Zawierają one interesujące rozważania na temat przygotowania skazanych do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, znaczenia aktywizacji zawodowej i zatrudnienia skazanych w procesie readaptacji społecznej, również w systemie dozoru elektronicznego, instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia. W dwóch artykułach poruszona została tematyka tzw. „Ustawy o bestiach” oraz funkcjonowania i skuteczności Ośrodka Przystosowania Społecznego (również w kontekście historycznym działalności tych instytucji).

Część szósta wydawnictwa „Varia” zawiera teksty przygotowane przez J. Nawoja i B. Nowaka („Polskie Towarzystwo Penitencjarne w stulecie polskiego więziennictwa”) i E. Wasilewskiego (Miesięcznik „Nasz Głos” – dziennikarski wkład Polskiego Towarzystwa Penitencjarnego”). Tu także zamieszczone zostały rekomendacje VI Kongresu Penitencjarnego, które obejmują, w sposób zwięzły i rzeczowy, cztery punkty dotyczące: konieczności upowszechniania w szerszym zakresie wiedzy o pozytywnych dokonaniach Służby Więziennej, doskonalenia procesu organizacyjnego więziennictwa oraz działalności penitencjarnej z uwagi na dorobek naukowy, zwiększenia liczby specjalistycznego personelu w zakładach karnych i aresztach śledczych (psychiatrzy, psychologowie) oraz aktywizacji działań Public Relations w SW w celu przełamania niekorzystnego obrazu rzeczywistości więziennej w społeczeństwie.

W pracy są również krótkie noty o autorach oraz 24 fotografie barwne ubogacające wydawnictwo. Podkreślić też należy syntetyczny, przejrzysty i spójny układ wewnętrzny książki oraz przystępny dla czytelnika, dobrze przyswajalny język artykułów.

W mojej ocenie powstało interesujące kompendium wiedzy, które jest znakomitą pamiątką dla wszystkich uczestników kongresu oraz szerszego grona czytelników, pracowników naukowych, dydaktycznych, funkcjonariuszy i pracowników SW, studentów, miłośników i pasjonatów penitencjarystyki oraz wszystkich innych osób zainteresowanych tematyką więzienną. Wydawnictwo, jak wszystkie dotychczasowe kongresowe dokonania, uznać należy za inicjatywę pożyteczną oraz wysoce wartościową, zwłaszcza dla środowisk naukowych, lecz także dla praktyków penitencjarnych.

W przedmowie redaktorzy naukowi tomu „kongresowego” przytaczają znamienne słowa pierwszego szefa więziennictwa polskiego Jana Zakrzewskiego, zamieszczone w „Księdze Jubileuszowej Więziennictwa Polskiego 1918-1928”: „Mam przekonanie, że więziennictwo polskie kroczy drogą cywilizacji zachodu, drogą poważnej dyscypliny, bezwzględnej sprawiedliwości przy równoczesnym stosowaniu najdalej idących zasad humanitarnych”.

Jacek Pomiankiewicz